

Sygn. akt II UK 282/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 czerwca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Beata Gudowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z wniosku T. Spółki z o.o. w Z. i S. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o podstawę wymiaru składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 19 czerwca 2012 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy T. Spółki z o.o. od wyroku Sądu Apelacyjnego z
dnia 12 kwietnia 2011 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 12 kwietnia 2011 r. oddalił apelację "T. " spółki z o.o. w Z. od wyroku Sądu Okręgowego, Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w L. z dnia 9 grudnia 2010 r. oddalającego jej odwołanie od trzech decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, z dnia 5 maja 2010 r. w przedmiocie

ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych od przychodów uzyskanych przez S. K., pełniącego jednocześnie funkcję Prezesa Zarządu i Dyrektora Naczelnego w okresie od lipca 2005 r. do stycznia 2010 r. Sąd drugiej instancji przejął ustalenia Sądu Okręgowego co do tego, że S. K. zawarł w dniu 2 stycznia 1996 r. umowę o pracę ze spółką „T.”, reprezentowaną przez M. K., powołanego uchwałą zgromadzenia wspólników do zatrudnienia prezesa zarządu spółki, na podstawie której został zatrudniony na tym stanowisku na czas nieokreślony w pełnym wymiarze czasu pracy, za wynagrodzeniem podstawowym w kwocie 1.200 zł z dodatkiem funkcyjnym w wysokości 300% najniższego wynagrodzenia.

Wspólnicy, uchwałą nadzwyczajnego zgromadzenia podjętą w dniu 30 grudnia 2002 r., postanowili o odwołaniu S. K. z pełnienia funkcji prezesa zarządu ze skutkiem na dzień 31 grudnia 2002 r. i następnie, uchwałą z dnia 31 grudnia 2002 r., która weszła w życie z dniem jej podjęcia, ponownie powołali go do pełnienia funkcji w zarządzie jako jej prezesa. W tym samym dniu 31 grudnia 2002 r. spółka „T.”, reprezentowana przez prokurenta A. K., powierzyła S.K. „aneksem do umowy o pracę” obowiązki dyrektora naczelnego spółki z dniem 1 stycznia 2003 r., przyznając mu wynagrodzenie zasadnicze w wysokości 2.000 zł. Na podstawie uchwały zgromadzenia wspólników z dnia 3 stycznia 2003 r. przyznano S. K. z tytułu pełnienia funkcji prezesa zarządu wynagrodzenie w wysokości 10.000 zł miesięcznie, począwszy od dnia 1 stycznia 2003 r. Od lipca 2005 r. do stycznia 2010 r. spółka, jako płatnik, zadeklarowała i opłacała składki tylko z tytułu zatrudnienia S. K. na stanowisku dyrektora naczelnego, bez zgłoszenia do podstawy ustalenia składek przychodów uzyskanych przez niego z tytułu pełnienia funkcji prezesa zarządu. Przychód zainteresowanego z tytułu pełnienia funkcji prezesa zarządu spółki nieuwzględniony w podstawach wymiaru składek wyniósł łącznie 610.000 zł, w tym 119.072,00 zł z tytułu składek emerytalnych, 60.000,00 zł z tytułu składek rentowych, 14.945,00 zł z tytułu składek chorobowych, 6.372,00 zł z tytułu składek wypadkowych, 14.945,00 zł z tytułu składek na Fundusz Pracy, 675,00 zł z tytułu składek na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń

Pracowniczych. Przychód nieuwzględniony w podstawach wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne wyniósł 510.169,00 zł.

Przy tych ustaleniach Sąd Apelacyjny zaakceptował stanowisko Sądu Okręgowego, zgodnie z którym powierzenie S. K. pełnienia obowiązków dyrektora naczelnego było czynnością prawną nieważną ze względu na wady reprezentacji spółki wymaganej w art. 210 k.s.h., a to oznaczało, że w spornym okresie był on zatrudniony nieprzerwanie na podstawie umowy o pracę na stanowisku prezesa – członka zarządu i składki powinny być odprowadzane przez płatnika od przychodów uzyskanych przez niego z tego tytułu, zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1-3 i pkt 18a, art. 4 pkt 9 i 10 i art. 18 ust. 1a i 2, ust. 4 pkt 5 i ust. 12, art. 81 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 164, poz.1027 ze zm.), art. 104 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (jednolity tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415 ze zm.). W ocenie Sądu Apelacyjnego, nietrafne było stwierdzenie ubezpieczonej, że S. K.. w chwili zawierania aneksu do umowy o pracę nie był członkiem organu spółki, a tylko jej pracownikiem, gdyż ważna była kolejność dokonania stosownych czynności prawnych mających wywołać skutek ustania członkostwa w zarządzie oraz to, że wszystkie one wywierały skutki w dniu 31 grudnia 2002 r. Uchwała o odwołaniu z zarządu podjęta w dniu 30 grudnia 2002 r. weszła w życie z dniem 31 grudnia 2002 r., a uchwała z dnia 31 grudnia 2002 r. o powołaniu ponownym do pełnienia funkcji prezesa zarządu zaczęła obowiązywać z dniem jej podjęcia. Nieodnotowanie godziny ponownego objęcia funkcji w zarządzie nakazuje uznać, że osoba powołana na członka zarządu funkcję pełni cały dzień, w którym uchwała została podjęta (31 grudnia 2002 r.).

Pismo z dnia 31 grudnia 2002 r. powinno więc zostać potraktowane nie jako nowa umowa o pracę, lecz jako aneks do umowy o pracę z dnia 1 marca 1996 r., gdyż ta umowa nie została przez żadną ze stron rozwiązana ani zmieniona. Takie działanie wymagało reprezentacji spółki przez pełnomocnika powołanego do

tej czynności uchwałą zgromadzenia wspólników spółki, gdyż należy przyjąć, że – mimo odwołania – S. K. nie przestał być członkiem zarządu.

Skarga kasacyjna "T.", spółki z o.o. w Z. została oparta na podstawie naruszenia przepisów postępowania – art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez niewskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a w szczególności niewyjaśnienie, czy w dniu 31 grudnia 2002 r. w pierwszej kolejności doszło do zmiany umowy o pracę ze S. K., a następnie do powołania go na funkcję członka zarządu spółki „T.” na mocy uchwały zgromadzenia wspólników, czy też zdarzenia te miały odwrotną kolejność oraz niewskazanie przepisu prawa, z którego wynika, iż uchwała zgromadzenia wspólników w przedmiocie powołania członka zarządu wywiera skutki prawne w czasie przed jej podjęciem. W ramach podstawy naruszenia prawa materialnego skarżąca podniosła błędną wykładnię art. 201 § 4 k.s.h. wyrażającą się w przyjęciu, że niewskazanie w uchwale zgromadzenia wspólników godziny powołania członka zarządu powoduje, iż pełni on swoją funkcję od początku dnia, w którym zapadła uchwała, podczas gdy według prawidłowej interpretacji tego przepisu członek zarządu może pełnić funkcję najwcześniej od chwili powzięcia uchwały. Skarżąca zarzuciła również naruszenie art. 65 § 1 k.c. w związku z art. 2 k.s.h., przejawiające się w nadaniu podstawowego znaczenia wykładni językowej uchwały zgromadzenia wspólników z dnia 3 stycznia 2003 r. w przedmiocie przyznania S. K. wynagrodzenia z tytułu pełnienia funkcji prezesa zarządu, podczas gdy uchwałę tę należy przede wszystkim tłumaczyć tak, jak tego wymagają okoliczności, w których zostało złożone zawarte w niej oświadczenie, tj. że wolą zgromadzenia wspólników nie było przyznanie S. K. wynagrodzenia z tytułu umowy o pracę, lecz z tytułu pełnienia funkcji prezesa zarządu, którą pełnił na podstawie przepisów Kodeksu spółek handlowych, skoro w dniu podjęcia przedmiotowej uchwały S. K. był – według wiedzy wspólników – zatrudniony na stanowisku dyrektora naczelnego, a nie prezesa zarządu. Gdyby więc wolą zgromadzenia wspólników było zwiększenie wynagrodzenia tej osobie z tytułu umowy o pracę, to uchwała stanowiłaby o przyznaniu wynagrodzenia z tytułu zatrudnienia na stanowisku dyrektora naczelnego. Podniosła, że nawet przy przyjęciu za prawidłowy poglądu Sądu Apelacyjnego, że uchwała zgromadzenia wspólników z dnia 3 stycznia 2003 r.

miała dotyczyć zmiany warunków umowy o pracę ze S. K. – to została podjęta z naruszeniem zasad reprezentacji spółki wobec członków jej zarządu ustalonych w art. 210 § 1 k.s.h.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. stanowi podstawę kasacyjną tylko wtedy, gdy uchybienia sądu drugiej instancji uniemożliwiają kontrolę zaskarżonego orzeczenia (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2003 r. III CK 80/02, OSNC 2005, nr 1, poz. 17 i z dnia 5 października 2011 r., II PK 42/11), co w niniejszej sprawie nie nastąpiło, a w szczególności nie napotyka przeszkód odtworzenie na podstawie uzasadnienia zaskarżonego wyroku podstawy faktycznej rozstrzygnięcia. Należy jednocześnie zauważyć, że zarzuty skargi kasacyjnej wskazujące na braki motywów zaskarżonego wyroku prowadzą w rzeczywistości do zakwestionowania ustaleń faktycznych stanowiących jego podstawę, a te pozostają poza kognicją Sądu Najwyższego (por. art. 398¹³ § 2 *in fine*).

W świetle ustalonych faktów, S. K. zawarł w dniu 2 stycznia 1996 r. umowę o pracę ze spółką „T.” i na jej podstawie został zatrudniony na stanowisku prezesa zarządu na czas nieokreślony. Uchwałą nadzwyczajnego zgromadzenia podjętą w dniu 30 grudnia 2002 r. wspólnicy postanowili o jego odwołaniu z funkcji prezesa zarządu ze skutkiem na dzień 31 grudnia 2002 r. i następnie, uchwałą z dnia 31 grudnia 2002 r., która weszła w życie z dniem jej podjęcia, ponownie powołali go do pełnienia funkcji w zarządzie, także jako jej prezesa. W tym samym dniu (31 grudnia 2002 r.) spółka „T.”, reprezentowana przez prokurenta A. K., powierzyła S. K. aneksem do umowy o pracę obowiązki dyrektora naczelnego spółki z dniem 1 stycznia 2003 r., przyznając mu wynagrodzenie zasadnicze w wysokości 2.000 zł. Na podstawie uchwały zgromadzenia wspólników z dnia 3 stycznia 2003 r. przyznano S. K. z tytułu pełnienia funkcji prezesa zarządu wynagrodzenie w wysokości 10.000 zł miesięcznie, począwszy od dnia 1 stycznia 2003 r.

Zgodnie z ustalonym stanem faktycznym, pierwszym zdarzeniem było zawarcie przez spółkę z zainteresowanym umowy o pracę, która legła u podstaw stosunku pracy na stanowisku prezesa zarządu i członkostwo zainteresowanego w

zarządzie było jej konsekwencją. W judykaturze Sądu Najwyższego przyjęto, że osoba fizyczna pełniąca funkcję członka zarządu w spółce prawa handlowego może być powiązana ze spółką jedynie stosunkiem organizacyjnoprawnym albo że jej funkcje w zarządzie mogą być wykonywane w złożonym układzie członkostwa w zarządzie i umowy o pracę lub stosunków cywilnoprawnych. Stosunek pracy jednak zawsze jest odrębnym stosunkiem prawnym od członkostwa w zarządzie spółki z o.o. Twierdzenie to wzmacnia treść art. 201 § 3 i art. 203 § 1 k.s.h., że „do zarządu mogą być powołane osoby z spośród wspólników lub z poza ich grona” oraz że „członek zarządu może być w każdej chwili odwołany uchwałą wspólników, co nie pozbawia go roszczeń ze stosunku pracy lub innego stosunku prawnego dotyczącego pełnienia funkcji członka zarządu”. Choć więc samo powołanie do władz spółki handlowej nie powoduje nawiązanie stosunku pracy, to zawarcie umowy o pracę w charakterze członka zarządu stanowi podstawę stosunku pracy i stosunku korporacyjnego. Członek zarządu, któremu powierzono funkcję na podstawie umowy o pracę poza stosunkiem mającym podstawę w prawie handlowym, pozostaje w stosunku pracy. Odrębność stosunku organizacyjnoprawnego i stosunku pracy członka zarządu spółki prawa handlowego powoduje, że z odwołaniem pracownika z funkcji w zarządzie ustaje tylko stosunek organizacyjnoprawny, a stosunek pracy trwa do czasu, aż zostanie rozwiązany przez pracodawcę lub pracownika albo za ich porozumieniem.

Zasada ta pozbawia racji twierdzenie skarżącej, że odwołanie S. K. z funkcji w zarządzie wywołało skutek w zakresie nawiązanego przez niego stosunku pracy na podstawie umowy o pracę oraz że w konsekwencji odwołanie z funkcji w zarządzie równało się w skutkach z odwołaniem, o którym mowa w art. 70 k.p. Zwroty „powołanie” i „odwołanie” używane w prawie pracy i prawie handlowym nie są tożsame, przy czym przepisy prawa handlowego przewidujące powołanie członków zarządu nie są odrębnymi przepisami upoważniającymi do nawiązania stosunku pracy na podstawie powołania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 października 1998 r., I PKN 345/98, OSNAPiUS 1999 nr 22, poz. 719). Odwołanie z zarządu spółki nie jest też formą rozwiązania umowy o pracę.

Zainteresowany pozostawał w złożonym stosunku łączącym go jako członka zarządu ze spółką (stosunku wewnętrznym, powstałym w wyniku powołania

będącego aktem prawa handlowego), które wyznaczało tylko jego pozycję na gruncie prawa handlowego, oraz w stosunku pracy powstałym na podstawie umowy o pracę (stosunku zewnętrznym), w ramach którego jego sytuację określały przepisy Kodeksu pracy. Nie był to jedynie stosunek organizacyjno-prawny, zatem odwołanie nie może być potraktowane jako wypowiedzenie lub rozwiązanie (ze względu na natychmiastowy skutek wejścia w życie uchwały rady nadzorczej) umowy o pracę. Przeciwnie, skoro umowa o pracę zawarta z powodem była powiązana bezpośrednio z pełnieniem przez niego funkcji w zarządzie spółki, odwołanie ze stanowiska prezesa zarządu (upadek *causae* jego dalszej pracy), mogło tylko stanowić przyczynę wypowiedzenia lub rozwiązania umowy o pracę, przy zastosowaniu przepisów Kodeksu pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 1997 r., I PKN 388/97, OSNAPiUS 1998 nr 18, poz. 540).

W konsekwencji należy stwierdzić, że druga decyzja spółki podjęta wobec prezesa jej zarządu – o jego odwołaniu – nie miała wpływu na stosunek pracy; z chwilą odwołania z zarządu zainteresowany stał się „byłym członkiem zarządu”, do którego miały zastosowanie nie przepisy prawa handlowego, lecz przepisy prawa pracy, które należało zastosować, jeżeli wolą wspólników było rozwiązanie z zainteresowanym stosunku pracy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 1999 r., I PKN 117/99, OSNAPiUS 2000 nr 27, poz. 646, z dnia 21 marca 2001 r., I PKN 322/00, OSNAPiUS 2002 nr 24, poz. 600).

Skarżąca spółka przypisała kolejności zdarzeń prawnych zasadnicze znaczenie w kwestii ustalenia ustania stosunku członkostwa S. K. w zarządzie na czas od odwołania do ponownego powołania, trafnie podnosząc, że uchwała o powołaniu do zarządu może wywoływać skutki prawne najwcześniej od chwili jej podjęcia, nie zaproponowała jednak dowodu pozwalającego ustalić tę chwilę. Gdyby nawet zresztą przyjąć, że zaistniała chwila, w której zainteresowany przestał być członkiem zarządu spółki, to trzecia z kolei czynność prawna podjęta wobec zainteresowanego przez prokurenta mogła być skuteczna tylko w zakresie złożonego przez niego oświadczenia woli, jego oświadczenie bowiem nie zawierało treści obejmującej rozwiązanie lub wypowiedzenie umowy o pracę. Ze względu na formę aneksu należało przyjąć, że w dniu 31 grudnia 2002 r. doszło do uzupełnienia treści nierozwiązanej umowy o pracę na stanowisku prezesa o

dotatkowe obowiązki dyrektora naczelnego. Powierzenie pracownikowi dodatkowego rodzaju pracy wymagało albo podwyższenia wynagrodzenia stosownie do rozmiaru dodatkowych obowiązków wykraczających poza te przewidziane w umowie (art. 13 k.p., art. 78 § 1 k.p., art. 80 zd. pierwsze k.p.), albo wypowiedzenia zmieniającego warunki zatrudnienia, w przypadku powierzenia dodatkowych obowiązków bez odpowiedniego podwyższenia wynagrodzenia. W razie pełnienia dwu rodzajów pracy w ramach jednej umowy pracę, strony mogą określić wynagrodzenie za pełnioną dodatkowo funkcję (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2010 r., I PK 185/09, Monitor Prawa Pracy 2010/8, s. 394 oraz z dnia 8 kwietnia 2009 r., II PK 270/08, Gdańskie Studia Prawnicze-Przegląd Orzecznictwa 2010 nr 2, poz. 16 z glosą A. Sobczyka).

Co do czwartej i ostatniej czynności prawnej spółki podjętej wobec zainteresowanego, dotyczącej ustalenia wynagrodzenia z tytułu pełnienia funkcji prezesa zarządu, to skarżąca trafnie podniosła, że zgodnie z art. 201 § 1 k.s.h. oświadczenie spółki powinno być dokonane przez radę nadzorczą lub pełnomocnika powołanego uchwałą zgromadzenia wspólników. Czynność prawna powzięta z naruszeniem zasady reprezentacji spółki w stosunku do członka jej zarządu była nieważna i nie mogła być konwalidowana, jednakże ważność zmiany umowy o pracę z członkiem zarządu spółki kapitałowej nie była na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych decydująca. W okolicznościach sprawy oświadczenie o ustaleniu wynagrodzenia zostało wykonane i zainteresowany uzyskiwał przychód na zmienionych warunkach płacowych. Świadczenie pracy na warunkach ustalonych uchwałą zgromadzenia wspólników zmieniało istniejący stosunek pracy *per facta concludentia* (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 2003 r., I PK 633/02, OSNP 2004 nr 20, poz. 346, z dnia 31 sierpnia 1977 r., I PRN 112/77, Monitor Prawniczy - Zestawienie Tez 1999 nr 10, s. 4, z dnia 7 stycznia 2000 r., I PKN 404/99, OSNAPiUS 2001 nr 10, poz. 347, z dnia 5 listopada 2003 r., I PK 23/03, niepublikowany, z dnia 23 lipca 2009 r., II PK 36/09, OSNP 2011 nr 5-6, poz. 77, z dnia 6 października 2004 r., I PK 488/03, OSNP 2005 nr 10, poz. 145 z glosą Ł. Pisarczyka OSP 2006 nr 1, poz. 7).

Pobieranie wynagrodzenia wynikającego z uchwały zgromadzenia przez zainteresowanego stanowiło przysporzenie na jego rzecz stanowiące przychód

będący podstawą wymiaru składek ubezpieczeniowych w rozumieniu art. 18 ust. w związku z art. 4 pkt 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i powodowała ich zwiększenie w ramach jednego tytułu ubezpieczenia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2010 r., II UK 147/10, niepublikowany, z dnia 8 grudnia 2000 r., II UKN 128/00, OSNP 2006 nr 23-24, poz. 364, z dnia 10 stycznia 2006 r., I UK 121/05, niepublikowany).

Stwierdzenie skarżącej, że gdyby wolą zgromadzenia wspólników wyrażoną uchwałą z dnia 3 stycznia 2003 r. było zwiększenie wynagrodzenia S. K. z tytułu umowy o pracę, to tak by postanowiono odnośnie do wynagrodzenia z tytułu zatrudnienia na stanowisku dyrektora naczelnego, a nie przy wskazaniu stanowiska prezesa zarządu, nie jest wystarczające do przyjęcia, że do nowego ukształtowania jego stosunku korporacyjnego doszło w tej uchwałą, a stosunku pracy w aneksie do umowy o pracę. Bez względu na to, czy w chwili zawierania aneksu zainteresowany był członkiem zarządu, czy tylko byłym członkiem zarządu, uchwała odnosiła się do funkcji i stanowiska prezesa zarządu pełnionej po ponownym powołaniu do zarządu na podstawie nierozwiązanego stosunku pracy powstałego w dniu 2 stycznia 1996 r.

Nieuzasadnione jest odwoływanie się w skardze kasacyjnej do okoliczności, w których została podjęta wymieniona uchwała zgromadzenia wspólników, gdyż kolejność czynności prawnych podejmowanych wobec zainteresowanego oraz ich pośpieszność wskazuje jasno jedynie na zamiar wyłączenia z podstawy wymiaru składek znacznej części jego przychodu uzyskiwanego z tytułu zatrudnienia, a takie działanie na ochronę nie zasługuje ze względu na ustalenie jego przyszłych świadczeń z ubezpieczeń społecznych na zasadzie zdefiniowanej składki.

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy oddalił skargę, jak w sentencji (art. 388¹⁴ k.p.c.